

KJAK

Vinalag íslendinga og føroyinga

Guðlaugur Þór Þórðarson, uttanríkisráðharri Íslands

Serstakt og inniligt er vinalagið millum frændatjóðirnar, og eru søga, mentan og tungumál okkara samantvinnað. Gott samskipti og tætt samstarv hevur verið á flest-um økjum.

Í ár eru liðin 10 ár, síðan Ísland og Føroyar lótu upp sendiskrivstovur hjá hvørt øðrum. Stovn-

seting Aðalkonsuláts Íslands í Tórshavn og Sendistovu Føroya í Reykjavík var beint framhald av gildiskomu Hoyvíkarsáttmálans hin 1. nov. 2006, sum nú hevur 11 ár á baki. Hesin frihandilssáttmáli tryggjar fría flyting av vøru, tæna-astu, figging og fólki landanna millum og er mest víðfevnandi frihandilssáttmáli, sum Ísland hevur gjørt.

Hvussu er nú støðan, eftir at Hoyvíkarsáttmálin hevur virkað í góð 11 ár? Vøruinnflutningurin til

Íslands úr Føroyum er øktur stívlíga 5 ferðir skjótari enn allur annar vøruinnflutningur í tíðarskeiðnum 2006-2016, nevniliga úr 69,1 mió. føroyskum krónum upp í 249,43 mió. føroyskar krónur. Tó at vøru-útflutningur íslendinga til Føroya framvegis er størri enn øvut, minkar munurin skjótt, og verður litið at útflutningi av tænastrum, hava føroyingar átt munin síðstu 2 árin. Viðskiftasambandið landanna millum blómar, og var vøksturin 8% árið 2015 og 17% árið 2016. Eins og Ísland er týðningarmikil marknaður fyri føroyingar, eru Føroyar týðandi marknaður fyri íslendingar, ikki minst tá ið hugsað verður um fólka-talið. Tað er nú komið hagar til, at viðskiftasamband íslendinga við

lond sum Russland, India og Suð-urkorea, bara til at nevna nøkur fá dømi av mongum, blikna aftur-ímóti (sí nærri her: www.iceland.is/iceland-abroad/fo/islenska/vidskipti/hagtolur).

Farnu 11 árin hava stundum tikið seg upp ivamál um, hvussu Hoyvíkarsáttmálin skal tulkast, eittnú viðvíkjandi útflutningi av skerpi kjøti til Íslands. Tað gleðiliga er, at altíð hevur borið til at løysa slík mál í góðum samstarvsanda.

Samstarvað hevur leingi verið um fiskivinnumál, og fáa føroyingar enn sum áður veiðirættindi í íslenskum sjóðki. Eisini lata tjóðirnar hvørjari aðrari veiðirættindi báðum til gagns.

Fyri Ísland og Føroyar eru uttanríkisviðskifti at meta sum ein

lívæðr, tí búskapurin allur og vælferðin í londunum báðum stendur og fellur við fríum millumlanda-viðskiftum. Hesar smátjóðir, sum teljast millum stór strandalond, standa eins og Noreg og Grønlanduttan fyri ES. Tað eigur tí at vera aðalmál okkara áhaldandi at virka fyri friari samhandli, samstundis sum vit tryggja tilfeingi okkara, soleiðis at tað kemur avvarðandi landi og tjóð til mesta gagns.

Hjartans vón mín er, at samskiptið landanna millum heldur áfram at blóma eins og higartil, og havi eg onga grund til at vænta annað, tað veri seg innan viðskifti, fiskivinnu og mentan, eins væl og tá ið umræður at standa saman í altjóðaviðurskiptum.

Undurbarnið NICCOLO PAGANINI 235 ár

Virgar T. Dalsgaard

Tann 27. oktober 1782 var tann verðinskendi violin-virtuosurin og komponisturin NICCOLO PAGANINI føddur í Genova í Norður-Italien. Pápin lærði Niccolo at spæla mandolin sum bara 5 ára gamlan, men tá ið hann bleiv skúlagamal, valdi hann heldur violinina og vísti bein-avegin eitt óvanligt talent fyri hesum instrumenti.

Tað sigst, at pápi hansara tvingaði hann at øva seg í tímavís. Hann skuldi vera so strangur við Niccolo, at drongurin ofta noyddist nátturðaleysur í song, tá ið hann ikki hevði øvað seg nógv væl.

Longu sum óviti fann hann av sínum eintingum nýggjar fingra-setingar við violinini fyri at imponera pápan og umhvørvið.

Niccolo hevði so virtuos evnir, at hann fekk fleiri legatir og annan stuðul frá mæcenum, sum sóu, at hann hevði heilt óvanligt hegni. Hann gjørði t.d. sína fyrstu kompositið til violin sum bara átta ára gamal. Hann kom í læru hjá ymsum kendum violin-lærarum, sum skjótt sendu hann víðari til aðrar kønari lærarar.

Niccolo fekk inspiration frá nógvum dugnaligum italienskum violinistum, og sjálvt um violin-gandakallurin TARTINI* doyði, tá ið Paganini bara var tíggu ára gamal, so hevur Niccolo bæði hoyrt og sæð Tartini spæla. Niccolo Paganini hevði fyri ein stóran part autodidaktiska tilgongd til violin-metodikk, og tí hevur teknikkurin hjá Tartini avgjørt havt týðning fyri spælið hjá Niccolo.

Hann bleiv longu sum hálvvaksin eitt kent talent í meginpartinum av Norður-Italien. Man veit eisini, at hann imiteraði stíl og metodu hjá eysturríkaranum, Rudolf KREUTZER og franskmanninum Pierre RODE, sum tá vóru hildnir at vera

teir mætastu koncert-violinistarnir í Europa.

Tað fysiskt krevjandi fingra-arbeiðið við tí kompliceraða violin-teknikkinum førði við sær, at Paganini í síni frítíð saman við vinum og familju heldur valdi at hvíla seg við at spæla guitar, sum ikki var so tungt fyri hendurnar, og hann var avgjørt kønur guitaristur eisini.

Í 1795 fóru feðgarnir eina ferð til Parma, har fólk blivu hugtikin av Niccolo, men samstundis lærði hann sjálvur nógv, bæði um spæl og kompositiðn í tí mentaða universitetsbýnum..

Tá ið Niccolo var blivin 18 ár, flytti familjan til Livorno í provinsini Lucca, har hann skjótt bergtók bæði leiðandi myndugleikar og býar-fjældina so nógv við sínum spæli, at hann bleiv útnevndur til fyrsta-violinist í allari provinsini. Hann var tann yngsti við hesum titli í øllum Italien.

Men um kvöldarnar spældi hann eisini til privatir koncertir. Hetta gav honum so stórar inntøkur, at hann fall fyri eini herviligari freisting, sum fylgdi honum alt livið. Hann fór at spæla á næstan hvørjum um casino, hann kom framvið, og tað ruinaði hann fleiri ferðir gjøgnum alt livið.

Viðhvørt var hann so illa sperdur figgjarliga, at hann mátti pantsa sína egnu violin. Hann var blivin ludomanur!

Bæði áðrenn og undan aldar-skiftinum 1800 fekk Paganini nógv við kompositiðn, og tey flestu av hansara verkum stillaðu óvanliga stór teknisk krøv til violin-solistar.

Tað virtuosu dirvið, sum Paganini brúkti, inspireraði eisini aðrar komponistar, eitt nú Robert Schumann og Franz Liszt, sum báðir vóru hugfangaðir av teimum metodisku móguleikum, sum Paganini hevði slóðað fyri.

Sjálvt um hann líka frá Genova

til Livorno tíðliga var kendur sum eitt lokalt stórtalent, bleiv hann ikki européiskt kendur bein-avegin, og í konservativum italienskum cirkulum varð hann ikki serliga umrøddur, fyrr enn tað í 1813 lukkaðist honum at fáa eitt tilboð frá tí hábærsliga stovninum "La Scala" í Milano.

Framførslan gekst einastandandi væl og bleiv eitt risalop, sum gjørði, at hann eisini bleiv kendur norðanfyri Alpurnar.

Í 1824 møtti hann á einum av sínum mongu koncertferðum sangarinduni Antoniu Bianchi, og tey livdu saman í nøkur ár, blivu ongantið gift, men fingur kortini ein son. Hann fekk tað reysta antikka navnið Achilleus Alexandur.

Hesin "ólevnaður" førði til, at tað européiska borgaraskapið hvepti seg við at viðurkenna Paganini, sum eftir teirra tykki livdi syndar-fult og ósømuliga.

Paganini orkaði ikki væl at ferðast; - hann hevði ringa heilsu og var óvanliga krillutur, tí hann toldi ikki kulda.

Tað var ein av orsökunum til, at hann leingi bara vágaði sær styttri koncertferðir í Italien.

Hann stríddist alt lívið við nógv ymisk liðilsir. Summi vóru genetisk, meðan onnur skyldaðust smittosum sjúkum. Eftir hvat patologar aftaná deyða hansara hava kunnað analyserað seg fram til, so leið Paganini helst av tí sjáldsomu arvasjúkuni Marfan-syndrominum, sum fyrstu ferð er beskrivað av tí franska barnalækninum Antoine Marfan síðst í 1890´unum*.*

Symptomini eru m.a. risavøkstur, ekstremt langir limir, supermobilitetur av liðum, óvanligur collagen-elasticitetur við abnormt strekkiligum bindivevnaði etc.

Orsøkin sigst vera ein genetisk mutatiðn.

Paganini var óvanliga høgur og sera rak; hann hevði eisini óvanliga lætt-boyggjiligar fingrar. Men tað gjørdist ikki lættari fyri hann, at hann sum rættiliga ungur maður fekk bæði syfilis og tuberkular.

Í 1827 fekk hann sítt fyrsta alment intellektuella riddaraslag, tá ið pávin Leo tann XII heiðraði hann við tí fína heiðursmerkinum

"Ordine dello Speron d´Oro".

Árið eftir fekk hann áráði til at fara eina européiska turné, fyrst til tað liberala Wien sjálvandi, og har behøvdist hann onga umrøðu. Tíðindini um hansara serliga talent vóru langt síðani komin norð um Alpurnar, so tá ið Paganini kom til Wien, varð hann móttikin sum ein musikalskur kongur. Bæði mótabløðini og tær serigsu avisirnar skrivaðu um henda musikalska gandakallin, sum líkasum Giacomo Tartini mátti hava selt sína sál til illamann fyri at kunna spæla so væl.

Keisarin útnevndi hann til "keisarlígan kamar-virtuos."

Men hann var móður aftaná allan henda entusiastiska virak og mátti tí fara til spa-stovnin Karlsbad í Bøhmen fyri at fáa sær heilsu-bót.

Tá ið hann í 1829 var komin fyri seg aftur, fór hann til Berlin og hann náddi at verða stórfagnaður í næstan 40 stórum týskum býum tey næstu tvey árin.

Allastaðni var hann beundraður sum musikalskur virtuosur, hóast nøkur royndu at klikkja hann fyri sín borgarliga levnaða; men sjúkan fór so illa við honum, at fólk ógv-aðust við hann sum persón. Hann var farin at síggja meira og meira dæmoniskur út, so summi trúðu næstan uppá devla-mytuna og hildu hann vera "gandaðan".

Í 1832 vágaði hann sær líka til Paris, har hann eisini bleiv rættiliga fagnaður í intellektuellum cirkulum, men summi varnaðust, at hann var blivin so heilsuveikur, at tað viðhvørt knípti hjá honum at gjøgn-umføra koncertirnar. Hann fekk nógv franskar vinir, m.a. komponistin Hector Berlioz, sum hann skrivaði saman við restina av sínari ævi.

Í London, har hann var eitt stutt skifti, var tað blivið týðuligt, at hann ikki orkaði at fullføra allar sínar koncertir. Í tí strangt victorianska býnum fíltust nógv fólk eisini um hansara "skammleyst syndarfulla" lív.

Aftaná London, hevði hann ætlað sær til Ruslands, men ta strævnun og longu ferðina mátti hann sjálvandi avlýsa.

Í 1834 kom hann aftur til Italien og royndi at sleppa mest móguligt undan aktivum koncertum, men hann hevði, hóast góðar inntøkur, næstan søplað alt burtur í hasards-spæli, so hann kundi ikki bara hvíla seg.

Í Parma fekk hann eitt leiðandi starv sum arrangørur av musikalskum tiltøkum í býnum. Men hann eintist ikki væl við myndugleikarnar, so longu í 1836 segði hann starvið frá sær og mátti aftur út at halda koncertir, hóast hann tá var blivin heilt brekaður maður.

Heilsan versnaði alsamt, so til endans fór hann til Nice við rivier-aina at dvølja fyri at kroka undan vetrinum, sum hann ræddist. Nice hoyrði tá enn til tað italienska økið og kallaðist Nizza.

Paganini hevði leingi "forgiftað" seg sjálvan við kvikksilvuri (Hg), sum tá var eitt tað einasta "medicinið móti syfilis, sum man kendi. Tað er tí eitt undur, at hann náddi at bliva 57 ár

Nútiðar dna-kanningar av hári, sum man hevur funnið í grøvini hjá Paganini, vísa, at hann hevur havt eitt massívt Hg-misbrúk.

Í 1840 fekk hann sítt síðsta anfall, har hann kropnaði og misti røddina, so hann doyði og fekk ikki sagt sín allarsíðsta vilja.

Hann komponeraði ein hóp, men mest kendar eru helst tær "pedagogisku" etudurnar "24 capricci fyri soloviolin"

Nógv ár eftir hansara deyða var hann flyttur til Parma, har hann í dag liggur grivin í einum prýðiligum mausoleum.

Virtuost violinspæl bleiv ongan-tíð tað sama aftaná Niccolo Paganini. Hann broytti og kollveldi allan praksis í instrumentalan metodikk.

* Giacomo TARTINI er hann, sum komponeraði ta kendu devlasonatuna.
** Seinni hevur onkur annar fysiologur hildið, at Paganini kann hava havt eina líknandi bindivevnað-sjúku, sum nevnist Ehlers-Danlos syndrom. Hon er eisini ein gen-mutatiðn.